

KLASIFIKÁCIA LÍZINGU AKO KLÚČ K JEHO SPRÁVNEMU VYKAZOVANIU – METÓDA „90 % TEST“

Classification of the Lease as a Key of its Regular Financial Reporting – Method “90 % test”

Miroslava Vašeková

Dôvodov, prečo objem lízingových transakcií v posledných rokoch neustále rastie, je viac. K základným stimulom rastu určite patria výhody, ktoré finančný prenájom poskytuje ako napríklad úspora finančných zdrojov, prenájom rieši nedostatok kapitálu a to nielen v začiatkoch podnikateľskej činnosti, pretože klient nemusí žiadať o úver, neviaže prevádzkový kapitál a šetrí likvidné prostriedky podnikateľa, priaznivo ovplyvňuje peňažné toky a likviditu nájomcu, znižuje úverové a menové riziká, uzavretie lízingovej zmluvy je časovo menej náročné ako napríklad získanie úveru, uzavretie lízingovej zmluvy je pružné a časovo nenáročné, predmetom finančného prenájmu môžu byť v podstate všetky druhy predmetov. Aj keď finančný prenájom predstavuje zložitú ekonomickú kategóriu, môže byť ekonomickým nástrojom na stimuláciu podnikateľských aktivít a príviv zahraničných investícií. Vykazovaním lízingu sa v súbore Medzinárodných účtovných štandardov / Medzinárodných štandardov finančného vykazovania (IAS / IFRS) zaoberá IAS 17 – Lízingy (ďalej len „IAS 17“), ktorý bol v roku 1997 revidovaný. Na začiatku IAS 17 vymedzuje definície pojmov súvisiacich s lízingom, následne sa venuje vykazovaniu finančného a operatívneho lízingu v účtovných závierkach nájomcov a prenajímateľov a nakoniec spätnému lízingu.

Pre potreby tohto príspevku vyberám nasledovné pojmy definované IAS 17:

Lízing je zmluva, pomocou ktorej prenajímateľ prevádza na nájomcu právo používať majetok na dohodnuté časové obdobie, výmenou za platbu alebo sériu platieb.

Finančný lízing je lízing, ktorý prevádza v podstate všetky riziká a odmeny plynúce z vlastníctva majetku. Vlastnícke právo môže, ale nemusí byť nakoniec prevedené.

Operatívny lízing je lízing iný ako finančný lízing.

Minimálne lízingové platby sú platby počas doby lízingu, ktoré nájomca je, alebo môže byť požadovaný vykonať, s vylúčením podmieneného lízingu, nákladov za služby a dane, ktoré majú byť platené prenajímateľom a ktoré sú mu refundované.

Implicitná úroková miera lízingu je diskontná miera, ktorá na začiatku lízingu ovplyvňuje, že agregovaná súčasná hodnota minimálnych lízingových splátok a nezaručenej zostatkovej hodnoty sa rovná skutočnej hodnote prenajímaného majetku.

Podľa IAS 17 existujú dva typy lízingu:

Finančný lízing:

1. riziká a výnosy súvisiace s vlastníctvom sa prenášajú z prenajímateľa na nájomcu, 2. právny titul sa môže ale nemusí previesť, 3. rámcové kritériá pre vykazovanie: splnenie definície jedného z piatich prvkov – napr. majetok, záväzok, ekonomické úžitky spojené s danou položkou budú plynúť do alebo z podniku, položka má obstarávaciu cenu alebo hodnotu, ktorá sa dá spoľahlivo zmerať, 4. majetok, ktorý je predmetom finančného lízingu (a záväzok zaplatiť zaň), je preto potrebné vykazať v účtovnej závierke – v dvoch samostatných položkách: stále aktívum (dlhodobý majetok) a povinnosť platiť nájomné z finančného lízingu (záväzok).

Operatívny lízing:

1. akýkoľvek lízing, ktorý nie je finančným lízingom, 2. nespĺňa definíciu majetku podľa Rámcovej osnova (Framework) – podnik nad ním nemá nepretržitú kontrolu, 3. nie je vo finančných výkazoch vykázaný ako majetok, 4. v každom období je vo výkaze ziskov a strát vykázaný ako náklad na jeho prenájom.

Správnosť účtovného zobrazenia závisí od správneho sklasifikovania lízingu. Podľa IAS 17 by sa pri posudzovaní transakcií, ktoré by potenciálne mohli predstavovať finančný prenájom mali skúmať indikátory existencie finančného lízingu. Situácie, ktoré by mohli naznačovať, že lízingová zmluva pravdepodobne predstavuje finančný lízing, sú napríklad:

- lízing prevádza vlastníctvo majetku na nájomcu na konci doby lízingu,
- nájomca má možnosť odkúpiť majetok za cenu, ktorá bude ku dňu, keď bude možné danú možnosť uplatniť, pravdepodobne významne nižšia ako objektívna hodnota a na začiatku prenájmu existuje primeraná istota, že sa daná možnosť uplatní,
- doba lízingu pokrýva väčšiu časť doby ekonomickej životnosti majetku, aj keď nedôjde k prechodu právneho titulu,
- na začiatku lízingu predstavuje súčasná hodnota minimálnych lízingových platieb v podstate celú objektívnu hodnotu prenajímaného majetku,
- prenajímaný majetok má špeciálny charakter, takže bez uskutočnenia väčších úprav ho vie využiť iba nájomca,
- ak nájomca môže lízing vypovedať, tak znáša straty, ktoré vzniknú prenajímateľovi v súvislosti s vypovedaním lízingu,
- zisky alebo straty z kolísania objektívnej hodnoty zostatku pripadnú nájomcovi,
- nájomca je schopný pokračovať v lízingu počas sekundárneho obdobia za podstatne nižšie nájomné, ako je trhovú hodnotu nájomného.

Tieto podmienky nemusia platiť všetky naraz.

Vo všeobecnosti môžeme povedať, že prenájom je klasifikovaný ako finančný prenájom ak riziká a výnosy z vlastníctva príslušného predmetu prenájmu sa považujú za prenesené na lízingového nájomcu. Všetky ostatné prenájmy sú potom klasifikované ako operatívne. Finančný prenájom je u nájomcu vykazovaný ako záväzok z kúpy majetku na strane pasív a ako príslušná zložka majetku na strane aktív. Pri operatívnom prenájme sa príslušné transakcie prejavujú ako náklady. Z tohto dôvodu by väčšina nájomcov uprednostnila zaradenie svojho prenájmu medzi operatívny, pretože by nevykazovali žiadne záväzky v súvahe a zároveň priamym účtovaním nákladov ovplyvnili výsledok hospodárenia v tom období, v ktorom sa uskutočnila lízingová platba (za podmienky vecnej a časovej súvislosti platba s účtovným obdobím). Z uvedených skutočností vyplývajú dva základné problémy:

1. klasifikácia prenájmu na finančný alebo operatívny. Stále častejšie na tento účel používa metóda „90 % test“, považuje sa za nástroj na určenie, či riziká a výnosy boli prenesené na nájomcu, no zároveň vytvára priestor pre tzv. creative accounting.

2. účtovanie dlhodobých nezrušiteľných operatívnych prenájmov nezobrazených v súvahe (Operating leases as off balance sheet liabilities).

V ďalšom texte sa budem z kapacitných dôvodov venovať len bodu 1., bod 2. bude predmetom niektorého z nasledujúcich príspevkov.

Podstata „90 % testu“ spočíva vo vyčíslení pomeru medzi reálnou hodnotou predmetu lízingu (Fair value of leased asset) a súčasnou hodnotou minimálnych lízingových platieb (present value of

minimum lease payments). Reálna hodnota pritom predstavuje súčet súčasnej hodnoty agregovaných minimálnych lízingových platieb (present value of minimum lease payments) a súčasnej hodnoty nezaručenej zostatkovej hodnoty zistenej prenajímateľom (present value of the unguaranteed residual value accruing to lessor).

$$\boxed{\begin{array}{c} \text{Súčet súčasných hodnôt} \\ \text{minimálnych} \\ \text{lízingových platieb} \end{array}} + \boxed{\begin{array}{c} \text{Súčasná hodnota} \\ \text{nezaručenej zostatkovej} \\ \text{hodnoty u prenajímateľa} \end{array}} = \boxed{\begin{array}{c} \text{Reálna hodnota} \\ \text{predmetu lízingu} \end{array}}$$

Podľa „90 % testu“ sa lízing považuje za finančný lízing, ak na začiatku lízingového vzťahu súčasná hodnota minimálnych lízingových platieb sa v podstate rovná reálnej hodnote predmetu lízingu (pozn.: „v podstate rovná“ sa interpretuje ako aspoň na 90 % podiel).

$$\boxed{\frac{\text{Minimálne lízingové platby}}{\text{Reálna hodnota PL}} = \%} \begin{array}{l} \rightarrow \text{a) } \geq 90 \% - \text{ finančný prenájom} \\ \rightarrow \text{b) } < 90 \% - \text{ operatívny prenájom} \end{array}$$

Využitie „90 % testu“ na stanovenie prenosu rizík a výnosov z používania predmetu prenájmu z prenajímateľa na nájomcu možno považovať (aj vzhľadom na spôsob výpočtu: kalkulácia - vzorec, do ktorého ako vstupné parametre vstupujú reálna hodnota predmetu prenájmu a súčasná hodnota minimálnych lízingových platieb, pri ktorých zohráva odhad a odúčenie významnú úlohu) za nie príliš objektívne.

Pomer diskontovaných peňažných tokov (agregovaných minimálnych lízingových platieb) a súčasnej hodnoty majetku (predpokladanej zostatkovej hodnoty predmetu lízingu), by mal predstavovať implicitnú úrokovú mieru lízingu. Ide v podstate o diskont, ktorý uplatňuje prenajímateľ, s cieľom udržať reálnu hodnotu predmetu lízingu.

Ak nezaručená zostatková hodnota u prenajímateľa t. z. očakávaná zostatková hodnota predmetu lízingu na konci lízingového obdobia je nula, potom súčasná hodnota minimálnych lízingových platieb musí predstavovať 100 % reálnej hodnoty predmetu lízingu, pretože pre prenajímateľa je možné preniesť hodnotu a tým zabezpečiť návratnosť hodnoty predmetu lízingu len prostredníctvom minimálnych lízingových platieb. Z uvedené vyplýva, že kľúčovým bodom môže byť určenie – odhadnutie nezaručenej zostatkovej hodnoty prenajímateľom. Táto skutočnosť otvára priestor zámerne nepresným odhadom nezaručenej zostatkovej hodnoty, napríklad pod vplyvom nájomcov, ktorých záujmom môže byť vykazovať predmetný lízing ako operatívny. V podstate stačí, ak prenajímateľ odhadne vyššiu zostatkovú hodnotu predmetu lízingu ku koncu doby lízingu, čím sa ovplyvnia vstupné premenné vzorca „90 % test“ a výsledkom bude pomer predstavujúci menej ako 90 %, čo umožní sklasifikovať lízing ako operatívny a cieľ nájomcu – nevykazovať záväzky v súvahe sa tým naplní. Ďalšou možnosťou manipulácie pri „90 % test“, je snaha nájomcu určiť zostatkovú hodnotu predmetu lízingu. V podstate realita môže byť taká, že prenajímateľ nevie určiť zostatkovú hodnotu, pretože majetok v skutočnosti nepoužíva. Práve nájomca je subjekt, ktorý má informácie o opotrebovaní a znižovaní hodnoty predmetu lízingu, nakoľko sa priamo podieľa na jeho používaní. Môže preto poskytnúť svoj vlastný odhad, ktorý bude vo veľkej miere ovplyvnený jeho záujmom – teda, či chce lízing klasifikovať ako operatívny alebo finančný. Príspevok bol spracovaný v rámci riešenia grantovej úlohy Teoreticko–metodologické problémy implementácie novelizovanej právnej úpravy účtovníctva Európskej únie v Slovenskej republike (IGP 2317113/07).

Abstrakt

V súčasnosti sa lízing pre potreby účtovného zobrazenia člení na finančný a operatívny. Finančný lízing je lízing, ktorý prevádza v podstate všetky riziká a odmeny plynúce z vlastníctva majetku. Vlastnícke právo môže, ale nemusí byť nakoniec prevedené. Operatívny lízing je lízing iný ako finančný lízing. Pri finančnom lízingu nájomca vykazuje záväzok, ktorý vyplýva z obstarania predmetu lízingu, zatiaľ čo pri operatívnom lízingu ide o náklady (výdavky), ktoré sa v súvahe prenajímateľa nepremietnu. Na určenie, či v konkrétnom prípade ide o finančný alebo operatívny prenájom sa v súčasnosti stále častejšie používa metóda „90% test“, ktorá spočíva vo vyčíslení pomeru medzi súčasnou hodnotou minimálnych lízingových platieb a reálnou hodnotou predmetu lízingu prenajímateľom.

Kľúčová slova: finančný lízing, operatívny lízing, minimálne lízingové platby, reálna hodnota predmetu lízingu

Summary

At present, all across the world for accounting purposes, all leases are classified into finance and operating leases. A finance lease is one where the risks and rewards of ownership are deemed to have passed to the lessee. All other leases are operating leases. Finance leases are accounted for by the lessee as if the lessee has taken out a loan to buy an asset, whereas operating leases are expensed to the profit and loss account. Many lessees will prefer to account for a lease as an operating lease because no liability has to be recognised on the balance sheet. All too often “the 90% test” is taken as a rule in deciding whether the risks and rewards of ownership have passed but the calculation of the 90% is not objective. The 90% test is that a lease is presumed to be a finance lease if at the inception of the lease the present value of the minimum lease payments amounts to substantially all (i.e., 90%) of the fair value of the leased asset.

Key words: finance lease, operating lease, minimum lease payments, fair value of leased asset

JEL klasifikácia: M40, M41.

Použitá literatúra

- [1] Medzinárodné účtovné štandardy 2000. Slovenský preklad publikovaný HZ Košice spol. s r.o. v SR, s povolením IASC vo vydavateľstve Iura Edition 2000.
- [2] KRUPOVÁ, L., VAŠEK, L., ČERNÝ, M.: IAS/IFRS Mezinárodní standardy účetního výkaznictví. Praha: VOX a.s., 2005.
- [3] TUMPACH, M.: Medzinárodné štandardy na zostavenie účtovnej závierky. Bratislava: Iura Edition, 2006.
- [4] <http://www.accaglobal.com/>

Kontakt

Miroslava Vašeková, Ing., Katedra účtovníctva, FHI EU v Bratislave, Dolnozemska cesta 1/b, 852 35 Bratislava, tel.: +421 2 67 295 778, vasekova@euba.sk